

Utvärdering av Leader Vättern

Utvärdering av föreningen Leader Vätterns arbete 2016–2023 baserad på intervjuer

Förord

Denna utvärdering är en summering av projektägarnas upplevelser av verksamheten inom Leader Vättern 2016–2023. Den formella EU-perioden har varit 2014 - 2020. Den här undersökningen har genomförts med det övergripande syftet att utgöra ett underlag för fortsatta projekt och initiativ för att utveckla Vätternområdet. Syftet har varit att visa på nyttor och mervärden som har genererats i projekten och av Leader Vättern.

Ett särskilt fokus har legat på att utvärdera hur Leader Vättern bidragit till fritidsfiske, fisketurism och övrigt friluftsliv i Vättern. Leader Vättern har bidragit till mer samverkan, mer tillgänglig information, högre produktionsvärden för fiskarna, större intresse för Vätternfiskeriet, näringslivsutveckling, större kunskap inom miljöövervakning och fiskevård samt mer tillgänglighet till Vättern för fler genom bättre infrastruktur och inkluderande aktiviteter. Lokalt ledd utveckling har genom Leader Vättern bidragit till uppfyllelsen av den utvecklingsstrategi som antogs för Vätternbygden 2014.

Tillsammans med projektkatalogen och den framtagna strategin för utveckling i och runt Vättern för kommande programperiod inom Leader från och med 2023 utgör detta en bra grund för det framtida utvecklingsarbetet i Vättern.

Förhoppningen är att de nya strukturerna för samarbete runt Vättern sker genom de 5 Leaderområdena som finansieras genom Landsbygdsprogrammet och Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kan fortsätta det aktiva arbete som Leader Vättern har utfört och att det under nästa programperiod igen blir möjligt att finansiera Leaderarbetet genom havs-, fiskeri och vattenbruksprogrammet även i Sverige.

Vi vill tacka alla som bidragit till Leader Vätterns framgångsrika arbete.

Michael Cornell
ordförande Leader Vättern

Inger Trodell Dahl
vice ordförande Leader Vättern

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	6
2. Bakgrund, statistik och måluppfyllelse	7
Måluppfyllelse	7
Finansiering och fördelning av projektstöd under programperioden 2014 - 2023	8
3. Utvärdering	11
3. Utvärdering	12
3.1 Metod	12
3.2 Resultat	13
3.2.1 Hur har Leader Vättern bidragit till projekten?	13
3.2.2 Vad har projekten fått för effekter? Vilka resultat har varit bestående? ...	14
3.2.3 Hur var upplevelsen att driva ett projekt inom Leader Vättern?	18
3.2.4 Vilka mervärden skapades i projekten och av Leader Vättern?	20
3.2.5 Vilka faktorer är viktiga för en fortsatt utveckling av Vätternområdet?	21
3.3 Fördjupade analyser	24
3.3.1 Tillgänglighet till fisketurism, fritidsfiske och annat friluftsliv	24
3.3.2 Yrkesfiskets utveckling	26
3.3.3 Leader som styrmedel	28
3.4 Avslutande diskussion	30
3.4.1 En fortsatt utveckling av Vätternområdet	30
Bilaga 1. Genomförda projekt som finansierats av Leader Vättern under programperioden	34

Leader Vättern, oktober 2023

Foto framsida, sida 5 och sida 11: Daniel Rydberg. Övriga bilder från projekten.

Författare: Robin Eriksson (förutom kapitel 2 - Adam Johansson)

1. Sammanfattning

Du håller i din hand en utvärdering av Leader Vättern 2016–2023. Det är en utvärdering som bygger på intervjuer med de projektägare som drivit projekt med stöd från Leader Vättern. Utöver projektägarna har ordförande för LAG-styrelsen, verksamhetsledaren samt en handfull nyckelpersoner i anslutning till projekten intervjuats. De samtalen försökte fånga projektägarnas upplevelser av Leader Vätterns roll i genomförandet av projekten, effekter av projekten, upplevelsen av genomförandet, mervärden som skapats samt tankar kring Vätternområdets fortsatta utveckling.

I denna utvärdering framkommer ett brett spektrum av positiva effekter på utvecklingen av Vätternbygden. Leader Vättern har bland annat bidragit till mer samverkan, mer tillgänglig information, högre produktionsvärden för fiskarna, större intresse för Vätternfisken, näringslivsutveckling, större kunskap inom miljöövervakning och fiskevård samt mer tillgänglighet till Vättern för fler genom bättre infrastruktur och inkluderande aktiviteter. Lokalt ledd utveckling har genom Leader Vättern bidragit till uppfyllelsen av den utvecklingsstrategi som antogs för Vätternbygden 2014.

Framöver bör arbetet fortsätta med att tillgängliggöra upplevelser på och kring Vättern för fler. Kontinuitet är en nyckel för att nå långsiktiga effekter när det gäller grupper som står särskilt långt ifrån att uppleva sjön. Man ska även vara medveten om risken för exkludering när det gäller deltagandet i utvecklingen och förvaltningen av Vätternbygden. Det vore en förlust om en krävande projektadministration begränsar möjligheten för lokala aktörer att delta aktivt.

Att Leader Vätterns utvecklingsansvar uppgår i angränsande leaderområden samt i Havs- och fiskeriprogrammet är en källa till viss oro. Vättern har ett stort värde som helhet och riskerar nu att bli en barriär mellan utvecklingsområden. Även i fortsättningen behöver man hitta former för administrativt och sektoriellt gränsöverskridande utveckling och förvaltning. LAG-styrelsen och andra forum för samverkan som möjliggjorts genom Leader Vättern har varit produktiva och ömsesidigt berikande. Arbetet inom Leader Vättern har också bidragit till delaktighet som resulterat i bred förmedling av kunskap och effektivt förverkligande av utvecklingsstrategin.

Förhoppningsvis kan denna sammanställning av upplevelserna av Leader Vättern vara ett underlag för ett fortsatt arbete mot en utveckling av Vätternbygden.

2. Bakgrund, statistik och måluppfyllelse

Detta bakgrundskapitel har författats av Leader Vättern, genom Leaderkontoret.

Leader eller motsvarande arbete för att stötta fiskeprojekt i Vättern har bedrivits sedan 2007. Först som Fiskeområde Vättern mellan 2007 och 2014, som beviljade stöd genom havs- och fiskeriprogrammet genom ett utskott underställt Vätternvårdsförbundet. Sedan Leader Vättern med egentlig start 2016. Denna utvärdering fokuserar på det arbete som bedrivits av Leader Vättern sedan 2016.

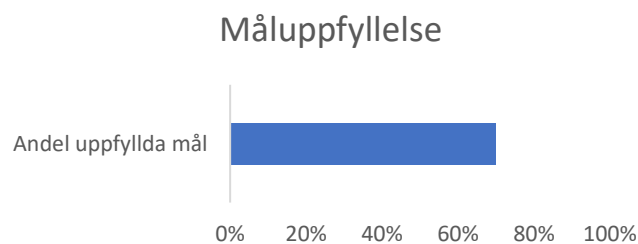
I detta kapitel redogörs kort för Leader Vätterns resultat, genom att beskriva hur Leader Vätterns projektstöd har fördelats inom de fyra olika insatsområden som pekats ut i strategin. Nedan beskrivs även hur fördelningen av pengar och projekt varit mellan offentlig, ideell och privat sektor och hur pengar fördelats till projekt i olika kommuner, respektive projekt som rört hela sjön. Bilagan till denna utvärdering innehåller en kort beskrivning av varje enskilt projekt som har genomförts. Nedan redogörs också för Leader Vätterns måluppfyllelse genom en utvärdering av indikatorerna.

Måluppfyllelse

I Leader Vätterns strategi inför programperioden togs 33 målsättningar fram. Av dessa har 23 uppfyllts, vilket innebär en måluppfyllelse på 70 %. Till de 33 målsättningarna fanns 54 indikatorer för att bedöma måluppfyllelsen. 42 av de 54 indikatorer var uppfyllda, 6 indikatorer var halvvägs eller nära uppfyllda, medan 6 indikatorer inte alls var uppfyllda.

En lärdom för framtida strategiarbete kan vara att en strategi med färre målsättningar (och färre indikatorer att följa upp och utvärdera) blir ett tydligare styrinstrument. Strategin har också innehållit många urvalskriterier. Varje projekt vägs i förhållande till urvalskriterierna. Färre urvalskriterier ökar LAG-gruppens möjlighet att nyttja sina samlade erfarenheter för att bedöma om ett projekt ska beviljas eller inte.

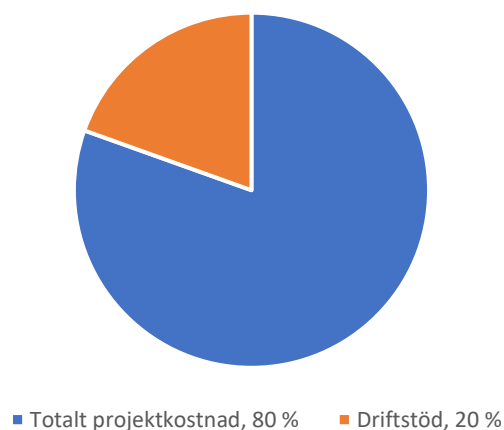
Samtidigt har Leader Vättern haft ett arbetssätt där potentiella projektägare bjudits in tidigt till LAG för att berätta om sina planer eller där LAG fått ta del av projektidéer innan de blivit en formell projektansökan. Detta arbetssätt har gjort att många projekt har kunnat förfinas innan ansökan och att LAG-gruppens synpunkter i många fall kunnat bidra till ett bättre projekt.

Finansiering och fördelning av projektstöd under programperioden 2014 - 2023

Leader Vättern har under programperioden betalat ut ca 9 635 455 kr i projektstöd (EU-medel, central statlig medfinansiering, samt LAG-pott) till projekt exkl. driftsprojekt. Inkl. medfinansiering har projekten omsatt totalt ca 15 588 662 kr exkl. driftsprojekt. Leader Vätterns kostnader för drift av leaderområdet har uppgått till ca 3 784 091 kr totalt under programperioden (det vill säga 20 % av total projektomsättning). Av dessa driftskostnader har 3 266 790 kr varit medfinansierade av Jordbruksverket (resterande har bekostats med LAG-pott).

Driftstöd i förhållande till total projektkostnad

Fördelning av projektstöd mellan insatsområden

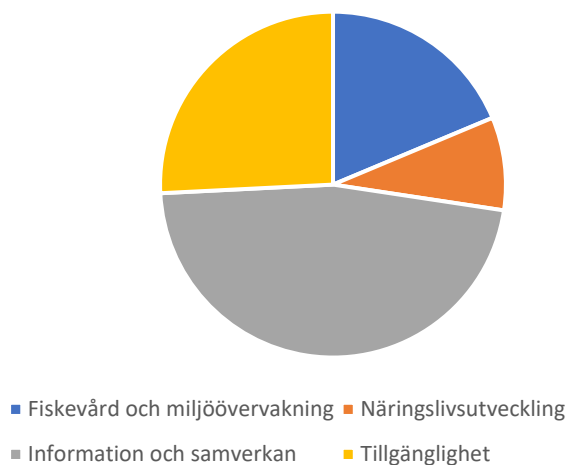
Leader Vätterns projektstöd har under programperioden tilldelats inom fyra olika insatsområden. Nedanstående belopp redovisar utbetalt projektstöd, samt total projektkostnad inkl. medfinansiering inom parentes:

- Fiskevård och miljöövervakning - 1 626 951 kr (2 913 090 kr)
- Näringslivsutveckling 921 368 kr (1 356 166 kr)
- Information och samverkan 5 328 914 kr (7 298 191 kr)

- Tillgänglighet 1 758 222 kr (4 021 215 kr)

Totalt projektbelopp per insatsområde

Geografisk fördelning av projekt och projektfinansiering

Merparten av de genomförda projekten har varit projekt som varit till gagn för hela Vättern. 14 av 26 projekt har varit så kallade "helsjö-projekt". Andelen projekt som varit för hela sjön visar på nyttan med att ha ett leaderområde som verkar över hela sjöns yta. Samtidigt kan det också vara en följd av att en stor andel av projekten drivits av offentliga projektägare, av vilka vissa som Vätternvårdsförbundet eller Länsstyrelserna oftare tar ett större geografiskt perspektiv. Även yrkesfiskarnas organisation har drivit flera projekt som rört yrkesfiskare i hela Vättern.

	Antal projekt	Finansiering
Helsjöprojekt	14	9,6 mkr
Hjo kommun	5	1,6 mkr
Karlsborgs kommun	2	4,7 mkr
Vadstena kommun	2	0,5 mkr
Motala kommun	1	0,4 mkr
Jönköpings kommun	1	0,1 mkr
Ödeshögs kommun	1	0,1 mkr
Askersunds kommun	0	0 mkr
Habo kommun	0	0 mkr

Leader Vättern har inte tillämpat något geografiskt rättviseperspektiv, utan de projektägare som inkommit med ansökningar har bedömts utifrån samma urvalskriterier. Om projekten har nått över avslagsgränsen vid sammanräkning av urvalskriterierna och ekonomisk möjlighet har funnits att bevilja projekten så har de beviljats. Det innebär att det i vissa

kommuner kommit fram fler projektansökningar än i andra. Leader Vättern har arbetat för att sprida information lika mycket oavsett plats runt sjön och Leader Vätterns valberedning har arbetat för en geografiskt jämnt fördelad styrelse. En särskild notering kan göras om att de två projekt som genomförts i Karlsborgs kommun (Granviks hamn) har medfinansierats av kommunen med totalt 3,1 miljoner kr.

Fördelning av projekt och projektfinansiering mellan ideell, privat och offentlig sektor

En jämförelse har också gjorts av hur pengar och antal projekt fördelats mellan ideell, privat och offentlig sektor. Inom privat sektor har flest projekt genomförts, men projekten har ofta varit små till följd av att projektstöd till enskilda företag fick uppgå till maximalt 50 % och 200 000 kr. Andelen medfinansiering inom privat sektor har varit hög. Detta beror på att vissa privata företag har drivit projekt som varit till nytta för allmänheten och har då kunnat få en större andel medfinansiering än 50 %.

Projekten inom offentlig sektor har i genomsnitt varit större, men också haft en högre grad av medfinansiering. Mindre ideella föreningar har varit svåra att motivera att ansöka om projektstöd. Sannolikt har detta berott på att ansökningsprocess och projektadministration är betungande, samtidigt som sökande behöver kunna bekosta utgifterna inom projekten i väntan på att ansökan om utbetalning ska beviljas. I vissa fall har en offentlig aktör tagit projektägandeskapet då initiativ uppkommit inom ideell eller privat sektor.

	Antal projekt	Finansiering
Ideell sektor	4	4,5 mkr
Privat sektor	12	3,4 mkr
Offentlig sektor	10	9,1 mkr

3. Utvärdering

Denna utvärdering är en summering av projektägarnas upplevelser av verksamheten inom Leader Vättern 2016–2023. Den här undersökningen har genomförts med det övergripande syftet att utgöra ett underlag för fortsatta projekt och initiativ för att utveckla Vätternområdet. Syftet har varit att visa på nyttor och mervärden som har genererats i projekten och av Leader Vättern. Ett särskilt fokus har legat på att utvärdera hur Leader Vättern bidragit till fritidsfiske, fisketurism och övrigt friluftsliv i Vättern.

3.1 Metod

Utvärderingen har genomförts i form av intervjuer med projektägare och i vissa fall andra nyckelpersoner i 25 av de 26 genomförda projekten. En av projektledarna har inte varit möjlig att nå. Intervjuerna har varit semi-strukturerade och har sökt svar på:

- 3.2.1. Hur har Leader Vättern bidragit till projekten?
- 3.2.2. Vad har projekten fått för effekter? Vilka resultat har varit bestående?
- 3.2.3. Hur var upplevelsen att driva ett projekt inom Leader Vättern?
- 3.2.4. Vilka mervärden skapades i projekten och av Leader Vättern?
- 3.2.5 Vilka faktorer är viktiga för en fortsatt utveckling av Vätternområdet?

Intervjuerna har gjorts över telefon. Samtalen har spelats in och transkriberats för att kunna resultera i ordagranna återgivelse. En sammanställning av resultaten har legat till grund för fördjupade diskussioner kring ämnen som av uppdragsgivaren och materialet utpekats som särskilt intressanta:

- 3.3.1. Tillgänglighet till fisketurism, fritidsfiske och annat friluftsliv
- 3.3.2. Yrkesfiskets utveckling
- 3.3.3. Leader som styrmedel

En begränsning i denna utvärdering är att den endast bygger på intervjuer, i de flesta fall av en person i varje projekt. Inga ansträngningar har gjorts för att verifiera de uppgifter som uppgetts. Det är således en utvärdering baserad på intervjupersonernas upplevelse av projekten och Leader Vättern.

3.2 Resultat

3.2.1 Hur har Leader Vättern bidragit till projekten?

Leader Vättern ska stödja projekt som annars inte blivit av. Det är uppenbart i intervjuer med projektägarna att föreningen varit mycket betydelsefullt för projektens tillkomst, utveckling och utfall. Kärnan i Leader Vätterns bidrag till lokal utveckling är de ekonomiska medel som föreningen tillgängliggör, men arbetet handlar om mer än behandling av projektansökningar.

LEADERKONTORETS STÖD

Redan i ett stimulerande stadiet verkade Leader Vättern genom ett eget informationsprojekt. Det bidrog bland annat till hamnutvecklingsprojekt i Granvik och Hjo. "Leader Vättern var avgörande, annars hade inte kommunen prioriterat detta" säger Håkan Karlsson på Karlsborgs kommun om projekten i Granviks hamn.

Leader Vättern har varit ett stöd i utvecklingen av halvfärdiga projektidéer som för Nils-Eric Hermansson på Votum förlag där Leader Vättern "från första rutan var med och tog fram idén". Katarina Atsmon är verksam i besöksnäringen och beskriver hur verksamhetsledaren på leaderkontoret "var otroligt hjälpsam. Diskutera om det är vettigt eller inte, skala ner. Han var ett fantastiskt bollplank i att utveckla idén."

Leaderkontoret har verkat i utrymmet mellan en ovanifrån antagen utvecklingsstrategi och idéer som frodas på lokal nivå. Hanna Eriksson på Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund berättar: "I början när vi skrev projektidén är det klart att de var med och hjälpte till, hur ska det här gå hand i hand med Leader och Vätterns strategi?".

Under projektets gång berättar verksamhetsledaren Adam Johansson att olika projekt har behövt hjälp på olika sätt och i olika omfattning, "vi har kunnat bidra en del med kompetens och kontakter och sådant."

NÄRA RELATIONER MELLAN LAG OCH PROJEKTEN

Projektägarna har stått i nära relation till LAG-styrelsen. Drygt hälften av projekten har letts av en projektledare som vid något tillfälle suttit med i LAG-styrelsen. Banden mellan LAG och projektägarna uppstod också genom att varje projekt hade en kontaktperson i LAG-styrelsen för att Leader Vättern skulle kunna följa och stötta de pågående projekten.

”Det tycker jag nog var styrkan med leaderarbetet, att man hade en närhet till dem som sökte bidrag. [...] Att någon har en projekttid som de sen får hjälp att utveckla till en ansökan”, säger Marie Kristoffersson som drev projekt nu men som satt i LAG:s föregångare FOG under föregående programperiod. Hon fortsätter; ”det blir en lärande organisation samtidigt när man möts och förstår varandra lite bättre”.

Jonny Ståhl representerar yrkesfisket, han menar att ”det har varit en påläst LAG-grupp med bred förankring i samhället, inte bara fiskeintressen utan många olika kategorier som är representerade.” Malin Setzer leder samförvaltningen av fiske i Vättern, hon menar att ”om man breddar deltagande, alltså perspektiv och bakgrund, då blir också diskussionerna bredare.”

Det finns flera exempel på olika projekt som har kunnat dra nytta av varandra genom kontakterna i LAG-styrelsen. Lake kunde uppmärksammas som matfisk genom olika projekt. Vätternakvariet i Motala och Per Olsson i Hjo kunde använda konsultföretaget Callunas kompetens i att sprida och kommunicera material. Flera projekt kunde dra nytta av kunskaperna inom Vätternvårdsförbundet. LAG:s ordförande Michael Cornell berättar att ”vi har försökt där vi har kunnat se att det har funnits samverkansmöjligheter. Tipsat om att de borde prata med varandra.”

3.2.2 Vad har projekten fått för effekter? Vilka resultat har varit bestående?

”Inga” svarar en projektägare tvärt, men funderar en stund och ser tillbaka på nyförvärvade kunskaper som kan bli användbara i framtiden. Avsaknaden av konkreta resultat är inte representativt, men många projektägare delar erfarenheter av effekter som är svåra att avgränsa, mäta, definiera och konstatera redan nu.

INSATSONOMRÅDE: INFORMATION OCH SAMVERKAN

Vätterns stora upplevelsevärden ökar motivationen att bry sig om den. I det kan vi också inkludera kunskap om sjön. Flera projekt bidrog till att skapa ett rikt och målade material för förmedling av kunskap om Vättern. Vättern kan ta större plats i det allmänna medvetandet om de som bor kring sjön ges möjlighet att uppleva och lära sig mer. En projektägare pratar om att ”öka kunskapen så att man blir motiverad att ta ansvar”.

Inom insatsområdet Information och samverkan drev Per Olsson projekt genom Hjo kommun för att ”belysa fakta”. Kunskapsmaterial från Vätternvårdsförbundet dramatiserades i två fotoutställningar som förutom i Hjo visades i tre ytterligare kommuner. Han tror att det hade varit svårgenomförbart utan Leader Vättern, ”för den där är så pass smal och nischad så jag tror inte det hade varit lika enkelt i alla fall”. *Lär mer om Vättern* var ett projekt som innebar att skolklasser kostnadsfritt kunde komma och lära sig om fiskarterna i sjön på Vätternakvariet. Alf Hultqvist berättar att ”Ett tag gick jag på knäna där, en vecka hade jag 18 guidningar, 18 klasser som kom”.

Det går att räkna skolklasser på Vätternakvariet, men effekterna av att kommunicera kunskap till allmänheten är svåra att mäta. Alf Hultqvist berättar en historia om ett barn som kom tillbaka till akvariet med sina morföräldrar: ”[...] så frågade mormor: ’vad är det där för en ful fisk som är där nere?’ ’Det där är en lake’, sa han. ’Dom tillhör torskfamiljen’”. Det är en effekt som Per Olsson beskriver som en ”ökad medvetenheten om arterna i sjön”. Det är något besökarna tar med sig, ”många var ju oerhört fascinerade,” fyller han i.

Marie Kristofferson arbetade med ett projekt för att tillgängliggöra Vätternvårdsförbundets material för fler på webben. Hon tror att spridningen av saklig och lättillgänglig information har bidragit till en mer balanserad ton i samtalsklimatet: ”Under en period så var det väldigt tillspetsat, aggressivt skulle jag nog säga. [...] alla dom som hade jobbat länge och konsekvent för Vättern fick ta emot ganska mycket, ja till och med hot och hårda tillmälen. Där kan jag tycka att det har lugnat ner sig.” Genom projektet kunde man skapa förståelse för ”att vi ändå har gjort väldigt mycket under väldigt lång tid, att det faktiskt tar tid innan man ser effekten av det här långsiktiga arbetet som ändå har lett till tydliga förbättringar.”

Frågan nu är hur rikt kunskapsmaterial ska förvaltas. Per Olsson hade gärna sett att hans fotoutställningar kunnat spridas ytterligare: ”Den har visats i Karlsborg, Askersund och Jönköping, sedan har den inte visats på något mer ställe ännu.” Även Nils-Erik Hermansson på Votum förlag ”hade kanske hoppats att kommunerna som finns i området skulle gå igång mer, jobbat mer för att synliggöra.” Mycket av kunskapsmaterialet som skapades genom informationsprojekten hade kunnat användas mer av skolorna i Vätternområdet, men där kvarstår arbete att göra. Marie Kristoffersson tror att ”där skulle man behövt mer tid tror jag för att utveckla det; mer pengar, kontinuitet.”

Malin Setzer på Vätternvårdsförbundet tror också att verksamheten i samförvaltning av fiske i Vättern hade varit begränsad utan projektstöd: ”Vi kanske hade kunnat ha en väldigt grundläggande basverksamhet.” Stödet från Leader Vättern ska inte fungera som verksamhetsbidrag. Malin Setzer: ”Vi vill ju inte bara söka pengar för att fortsätta utan vi vill ju fortfarande utveckla och förnya.” Hon beskriver hur projekten *Samförvaltning Fiske Vättern* har synliggjort nationellt och internationellt hur unik den ekosystembaserade fiskeförvaltningen är. Det har stärkt aktörerna i samförvaltningen, där det ibland funnits en frustration över att ingenting händer. ”Därför har det varit viktigt att tydliggöra hur vi arbetar och så. Både för oss själva och för folk utifrån.”

INSATSONMRÅDE: FISKEVÅRD OCH MILJÖÖVERVAKNING

Inom insatsområdet fiskevård och miljöövervakning har Leader Vättern möjliggjort en effektivare och bättre uppfyllelse av sedan tidigare existerande mål med verksamheten för Vätternvårdsförbundet och länsstyrelserna. ”Vi måste hålla på att söka olika projekt högt och lågt på olika ställen ifall vi ska få ihop den förvaltningen vi vill ha av fisk och fiske i Vättern” berättar Anton Halldén på länsstyrelsen i Jönköpings län.

Anton Halldén konstaterar att projektet *Enkätundersökning om fritidsfisket i Vättern* ”varit ett oerhört viktigt underlag för förvaltningen i Vättern”. Daniel Rydberg sitter också på länsstyrelsen i Jönköpings län och har liknande erfarenheter från projektet *Kompletterande fiskundersökningar i Vättern*: ”Vi sitter ju med ett helt annat kunskapsunderlag nu, för förvaltningen av alla de här viktiga arterna.” Han ger flera konkreta exempel: ”Det är ett viktigt underlag när det kommer till fiskutsättningar med mera, [...] har gett underlag för framtida fredningsområden eller fredningstid för fiske efter gädda.” Hanteringen av signalkräftan är också ett högaktuellt ämne med stor ekonomisk, ekologisk och kulturell betydelse där projektet kunnat servera förslag på hur man kan gå vidare med förvaltningen.

INSATSONMRÅDE: NÄRINGS- OCH LIVSUTVECKLING

Samverkan är ett ord som återkommer i många intervjuer. Två projekt drevs där besöksnäringens företag sökte kontaktytor med fisket; arbetet har bara börjat, men man ser potentialen i fortsatt samverkan. För Jonny Ståhl på Vätterns fiskareförbund är samverkan mellan yrkesfiske och besöksnäring självklar: ”de vill ju ha lokal produkt från sjön att servera här. Det är ju hit turisterna kommer och då vill man smaka på det matutbud som finns på den platsen man är.” Det finns ett behov av samordning av arbetet med besöksnäringens frågor. Leader Vätterns drev ett eget projekt som utforskade hur en sådan samordning kan se ut. Slutsatsen blev att

frågan bör ligga inom regionernas utpekade utvecklingsansvar och bollen är nu hos Region Östergötland. Sedan 26 år tillbaka finns också en befintlig samverkan för marknadsföring av Vätterns besöksnäring inom ”Runt Vättern” som finansieras av kommuner och företag inom besöksnäringen.

Yrkesfiskarna har drivit flera projekt för att öka avkastningen på fisk fångad i Vättern. Jonny Ståhl drev projekt kring dioxinprovtagning, kunskap om livsmedelshantering, bendragarmaskiner och marknadsföring. Projektet har byggt på varandra och bidrog till att det ”fanns kunskap om dioxin, sik på marknaden och ökad kunskap och möjlighet att ta hand om öring och lax med befri filé. I sista projektet kunde vi då använda produkterna i kontakten med besöksnäringen.” Han berättat att intresset har ökat för Vätternfångad fisk: ”För laken framförallt. Vi säljer allt vi får upp i vårt företag. Gör kräftbete av små. Det är kö på fisken. I och med att intresset ökar finns utrymme för prisökning på råvaran.”

Rolf Gustavsson kunde investera i en bendragarmaskin. Han hade även möjlighet att investera i en större rök genom ett annat projekt. Det har kunnat rationalisera rökningen av den egenfångade Vätternfisk. Efterfrågan är större än produktionen, men Rolf konstaterar att han och sonen måste hinna fiska också. Norsk lax i röken är inte aktuellt.

Mats Ingemarsson från Sveriges Insjöfiskares Centralorganisation var med och drev projektet *Insjöfiskarena – dioxinprovtagning*. Där ”fick vi en uppfattning om hur dioxinförekomsten var i fisken [...] det har som följd att vi i princip kan fiska sik nu i Vättern.”. Man har kunnat utveckla enklare system för provtagning, kunskapen om dioxin har växt och frågan har väckts hos beslutande myndigheter. ”Sedan har vi också ökat intresset för siken som mat. Både för att fiskarna slapp betala prov och då kunde sälja fisk till restaurang och besöksnäring. Dessutom att vi kunde hålla i gång varumärkesskyddsfrågan om den rökte siken”. Under våren 2023 fick rökt vättersik EU:s märkning Skyddad ursprungsbeteckning.

INSATSOMRÅDE: TILLGÄNGLIGHET

Hamnutvecklingsprojekten i Granvik innebar stora investeringar i fysisk infrastruktur. Muddring av hamnen öppnade för fler båtar, medan servicehus och trailerramper gav fler möjlighet att använda hamnen. ”Projektet har haft stora effekter på fisket, på antal besökare. Verksamheter runt sjön har dragits med, verksamheter som har kunnat satsa på fisketurism,” berättar Håkan Karlsson på Karlsborgs kommun. Nils Johansson, som var anlitad som konsult för att leda projektet, fortsätter: ”Sen har det också fungerat som utflyktsmål, inte bara fiskefolket, även vanligt

båtliv har kommit in och utnyttjat hamnen. Stugorna har varit väl frekventerade. Det har på det hela fungerat väldigt bra”.

Mikael Darheden driver verksamheten i hamnen, han utbrister: ”Herregud, det är jättetydliga effekter. Det är som dag och natt”. Mikael Darheden beskriver hur Granvik drar folk inte bara från andra delar av landet utan även från de nordiska grannländerna. ”det (servicehuset) har ju blivit succé. Folk älskar verkligen det där huset. Otroligt lyft för hela fiskerinäringen.” Utvecklingen har lockat nya grupper till hamnen och Vättern. Mikael Darheden fortsätter: ”Dom härdade och hårda grabbarna är ju där året runt oavsett hur det har sett ut. [...] Medan den nya kundgruppen som har kommit har ju då växt väldigt mycket”.

Isfri hamn Hjo innebar investeringar i strömbildare som används varje vinter. ”Fina vinterdagar om det är lugnt och fint på Vättern, då är det många privata sportfiskare och trolldagsfiskare som åker ut på Vättern, även charterfiske,” berättar hamnvärden Joakim Andersson. Anders Westermark tror att det kan bli ringar på vattnet över tid om man ”tar in besöksnäringen kring fiske, då skulle det bli en del av det hela”. Han ser också effekter av en ökad uppmärksamhet, ”det är klart att det har väl satt Hjo på kartan lite grann”.

Tillgängligheten stod i fokus i två projekt riktade mot unga och kvinnor. *Underbara lov* syftade till meningsfulla lovaktiviteter för skolbarn på Vättern. *Fler fritidsfiskande kvinnor* var ett projekt som drevs av Hanna Eriksson, hon berättar om utvecklingen av en logga ”som är fiske med q” och om en liten ökning av sportfiskande tjejer lokalt, men hon tror de verkliga effekterna ligger i andra vinningar: ”Den sociala biten, gemenskapen, nätverket som vi har skapat som kommer fortsätta långt efter projektets slut, [...] att vi fått in tjejer i klubbar och de har fått en gemenskap som jag tror kommer fortsätta.” En annan positiv effekt är nationell uppmärksamhet för kvinnor inom sport- och fritidsfisket.

3.2.3 Hur var upplevelsen att driva ett projekt inom Leader Vättern?

Att driva projekt i Leader Vättern var endast i undantagsfall en hinderfri resa enligt färdplan från start till mål. Oftast gick det inte riktigt som planerat och man tvingades till anpassningar. Nyckelpersoner försvann, konflikter uppstod, ibland insåg man att en projektplan var för ambitiös eller att tiden inte skulle räcka till. Det ledde sällan till havererade projekt, utan snarare till anpassningar.

CORONAPANDEMIN

Det hårdaste slaget drabbade projekt som pågick under coronapandemin, som till följd av den tvingades gå ner på sparklådor. Hanna Erikssons projekt *Fler fritidsfiskande kvinnor* var ett av de som drabbades. Allt tog längre tid och det blev svårt att bygga nätverk och relationer. ”Det är inte bara något som sker över en natt.” Enstaka aktiviteter är inte tillräckligt för att få varaktiga effekter, ”det har ju behövts kontinuerligt arbete och många aktiviteter. Jag hade ju hoppats vi skulle nå hit år ett, men pandemin har påverkat”.

STÖTTANDE LEADERKONTOR

Det kan vara hårt att driva projekt. Leaderkontoret har varit ett viktigt stöd, i synnerhet verksamhetsledaren Adam Johansson: ”Det var nog tack vare honom i mångt och mycket som vi maktade med”, berättar Anders Westermark på Hjo kommun.

Leader Vätterns arbete ställs i relation till kontakterna med Jordbruksverket, där den administrativa bördan i framför allt slutredovisningen frustrerade många projektägare. ”Man förstår behovet av kontroll, men det kan uppfattas som tungt,” menar en projektägare. En annan funderar om ”den här tiden man lägger på redovisning och går igenom allt från tre års tid, det hade man kunnat lägga på fler aktiviteter, mer verksamhet istället”. Verksamhetsledaren har varit stöd, ”även redovisningsmässigt sen så hjälpte han oss, lotsade han oss i det här”, berättar Anders Westermark.

Leader Vättern försökte förenkla projekttagande genom det egna projektet *Paraphyprojekt näringslivsutveckling*, ”för det är krävande att äga projekten. Så då ville vi göra det enklare. Sen blev det inte riktigt så”, säger verksamhetsledaren Adam Johansson. Projektet var begränsat av formerna för den typen av projekt, det innebar att det blev för smalt och för litet för att ge önskad effekt.

VÄRDEFULLT MED PROJEKTERFARENHET

Projekterfarenhet visar sig ofta underlätta. Rolf Gustavsson, yrkesfiskare i Hjo, menar att ”man lär ju sig, vi har ju sökt sådana här medel tidigare. Jag har ju fiskat sedan 1977 och det har ju funnits allt från bensinskattemedel till EU-pengar under olika programperioder”.

Det spelar även roll vad man har för organisation i ryggen. Länsstyrelserna upplever administrationen som relativt smidig, där kan en utförare göra verkstad medan en projektägare sköter administration. Hanna Eriksson och Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund är vana vid att

driva projekt: ”Där skulle jag väl säga att vi som rikstäckande organisation har extremt mycket kunskap kring det här och inga problem med redovisningen. Men jag kan tänka mig att när man är en liten fiskeförening eller något mindre som ska göra någonting, att det blir väldigt komplicerat och inte jättelockande att söka.” Anders Westermark representerar inte någon liten fiskeförening, men väl en liten kommun. ”Jag tror att Hjo som liten kommun är generellt sett dålig på att söka pengar när man vill utveckla något. Man tycker det är krångligt med Jordbruksverket, ansökningar och så.”

3.2.4 Vilka mervärden skapades i projekten och av Leader Vättern?

”Vi har mycket bra resultat som är svårsmatta”, berättar Hanna Eriksson från Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund, och fortsätter: ”Det har nog genererat mer sociala värden än vad jag tänkt”. Mervärden är de resultat som inte var uppenbart knutna till projektmålen, som man kanske inte hade väntat sig och som ofta är extra svåra att mäta.

I DE ENSKILDA PROJEKTEN

Mervärden som nämns i intervjuerna är bland annat nya kunskaper, nya kontaktytor eller nya insikter och perspektiv. ”Vi har upptäckt vattnet på ett helt annat sätt med båtutflykter, sett Omberg från Vättern”, nämner Katarina Atsmon som driver turistverksamhet i Borghamn och utvecklar vikten av att medvetandegöra människor om Vätterns särart och utsatthet.

Kontaktytor kan omvandlas till kapacitetsbyggande genom ny samverkan. Adam Johansson berättar att *Informationsprojekt Leader Vättern* ”gav upphov till kontaktytor och samverkan bortom leaderprojekt”. Jonny Ståhl som representerar yrkesfisket beskriver hur ny samverkan kan uppstå, ”i det att det finns partier som kan rökas och säljas. Då blir det en samverkan med besöksnäringen i nästa steg”.

Som mervärden nämns också det ökade intresset för Vätternfisk som mat. I vissa projekt har det varit en uttalad målsättning, i andra fall har det hänt ändå. Malin Setzer drev *Samverkan för ökad kunskap om lakebeståndet i Vättern*: ”Projektet har bidragit till att lyfta statusen; hur lakebeståndet är i Vättern, och som matfisk”, hon fortsätter: ”Vi har utvecklat samverkan med yrkesfisket, mellan de som nyttjar resursen och de som förvaltar resursen”. Att skapa intresse för nya arter driver efterfrågan.

Intresse och uppmärksamhet kan också få fler fiskare att vilja fiska annat än signalkräftor. Jonny Ståhl ser att ”förhoppningsvis kommer vi fiska lite mera sik nästa år och därmed också öka intäkterna. På det sättet är det flera fiskare som intresserat sig för siken”.

LEADER VÄTTERN

Malin Setzer ser mervärden i Leader Vättern, där projekt har kunnat kommuniceras brett: ”Eftersom det är rätt olika personer med olika bakgrunder och olika roller i olika sammanhang så bidrar man ju med att sprida information också”.

Rolf Gustavsson har fiskat sedan 1977 och jämför Leader Vättern med andra stödformer: ”Delaktigheten har ju varit större. Tidigare har ju de här projekten legat på länsstyrelsen och Jordbruksverket och liknande. Där får vi ju bara tillstyrkt eller avslag. Här har det ju varit öppet och diskussion i styrelsen de här åren”. Det har bidragit till en förvaltning av Vättern som ligger närmare de som nyttjar resursen: ”Det har ju kommit ner på sjönivå. Allt från kommunfolk och politiker, det har ju blivit som ett nätverk runt sjön i denna styrelsen”.

3.2.5 Vilka faktorer är viktiga för en fortsatt utveckling av Vätternområdet?

Utveckling är ett mångbottnat ord, vad utveckling faktiskt är beskriver en projektägare som ”en filosofisk fråga”. Riktigt så noga ska vi inte bena ut den frågan i den här texten, men hållbar utveckling handlar bland annat om förmågan att uppmärksamma flera perspektiv.

HÅLLBAR UTVECKLING

Vättern kan utvecklas ur ett tillväxtperspektiv, exempelvis genom en stärkt besöksnäring och ett produktivt yrkesfiske. Ur ett miljöperspektiv framgår vikten av en ekologiskt hållbar förvaltning. Sociala aspekter av utveckling kan handla om tillgänglighet, att fler får ta del av Vättern. Den här mångfacetterade bilden av utveckling speglas i samtalen om den framtida utvecklingen av Vätternbygden. En projektägare utvecklar vikten av flera perspektiv på utveckling: ”Man kan absolut hålla på med utveckling av cykelväg eller gångstråk, båtliv eller allt möjligt. Men att ha en fungerande förvaltning som inkluderar dom biologiska värdena i Vättern och dess omedelbara närhet är motorn i det.”

VATTNET MELLAN STOLARNA

Många projektägare är medvetna om att Leader Vättern upphör att existera i och med slutet på denna programperiod av landsbygdsprogrammet. En återkommande punkt i diskussionen om den fortsatta utvecklingen av Vätternbygden är gränser. Leader Vättern har med sitt fokus på sjön som enande kraft, inte som en barriär, bidragit till att bygga broar över såväl administrativa gränser som klyftor mellan sektorer och intressen.

Marie Kristoffersson har lång erfarenhet av att arbeta med Vättern inom offentlig sektor, hon saknar en ”sammanhållande administrativ kraft runt Vättern”. För kringliggande landområden är det regionerna som skriver och förverkligar utvecklingsstrategier, länsstyrelserna som utövar miljöövervakning och kommunerna som sköter många medborgarnära uppdrag. Vad gäller miljöövervakning så samordnar Vätternvårdsförbundet arbetet för Vättern och Länsstyrelserna har en tydlig samverkan för fiskeförvaltningen. När arbetet med utveckling fördelas över administrativa gränser blir ansvaret för Vättern däremot otydligt. En projektägare frågar sig om det finns en helhetsbild, ”dom här småkommunerna har ju fullt upp med sitt. Med den dagliga verksamheten. Det som ska hända utanför den boxen är väldigt svårt att få resurser till”.

SAMVERKAN

”Samverkan är nog ett ledord i det här”, menar Daniel Rydberg på länsstyrelsen i Jönköpings län och tänker på såväl länen som andra aktörer involverade i Vättern. ”Vi har ett ganska bra samverkansforum som det är idag mellan länen”, fortsätter han, ”sen finns Vätternvårdsförbundet såklart, Samförvaltningen av fisket i Vättern, man har jobbat länge med det. Med att få med olika aktörer i diskussioner om förvaltningen”.

Existerande former för samverkan står inför utmaningar och har begränsningar. LAG:s ordförande Michael Cornell beskriver en lågkonjunktur i offentlig finansiering, där har Leader Vättern genom projektfinansiering skapat möjligheter för såväl länsstyrelserna som för Vätternvårdsförbundet att arbeta administrativt och sektoriellt överskridande.

Samförvaltningen av fisk och fiske har varit mycket framgångsrik, men Malin Setzer menar att ”Vätternvårdsförbundet är rätt så snävt, de jobbar med det som ingår i deras uppdrag, med miljöfrågor”, besöksnäringens frågor är exempelvis frånvarande i det arbetet. Marie Kristoffersson önskar samverkan ”mellan sjö och land, och mellan naturvård och turism”.

VÄTTERN SOM UTVECKLINGSOMRÅDE

Just där perspektiv bryts, mellan administrativa uppdelningar och i utrymmet mellan sektoriella stuprör, det är där Jonny Ståhl på Vätterns fiskareförbund tror att ”man måste se långsiktig nytta”. Projektägare pratar om ”att se en helhet”, med Vättern som ”en enande faktor”.

Ett område för utveckling är besöksnäringen. Genom gemensam marknadsföring tror Torbjörn Milläng på Millingstorp att ”man kan locka till sig människor som då provar nya saker”. Anna Österlund arbetade med att undersöka förutsättningarna för att samordna utvecklingen av besöksnäringen, ”Vättern berör ju många. Då känns det bara fånigt att varje kommun och region ska hålla på med sin egen lilla utveckling för marknadsföring”. Det blir viktigt att fortsatt hitta former för samordning utan Leader Vättern, ”man kanske tappar bort fokuset på Vättern, och vad man kan utveckla där, besöksmål och så vidare. Det förlorar man, det är synd”, säger Joakim Andersson, hamnvärd i Hjo.

FRAMTIDA FINANSIERING

En utmaning framåt är att hitta finansiering för sjöövergripande projekt som inte ryms inom ramen för Havs- och fiskeriprogrammet. Verksamhetsledaren Adam Johansson säger: ”Vi har ju haft många projekt som rört hela sjön; inte varit knutet till en särskild kommun, ett företag eller en intressent. De projekten kommer bli svårare att genomföra”. Nu tror Anton Halldén på länsstyrelsen i Jönköpings län att ”det blir svårare när man inte har de lokala bidragsmöjligheterna till projekt som är sjöövergripande. Nu blir det snuttifierat i de olika leaderområdena, det blir svårt att finansiera genom de olika leaderområdena för projekt som rör hela Vättern”. En projektledare uttrycker att det är viktigt att man ”visar att man är intresserad av Vättern och att man har medel för den som vill göra något intressant, spännande, viktigt, roligt kring Vättern”. Hur det blir framöver är ännu oklart. ”För det första tycker jag det är helt galet att Leader Vättern inte längre finns”, börjar Hanna Eriksson från Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund, ”men jag hoppas ju att de andra leaderområdena verkligen tar tillvara på att de nu är ansvariga för detta. Skapar fler projekt som är kopplade till Vättern”.

KOMPETENS

En kritisk punkt för fortsättningen handlar om förvaltandet av kompetensen som funnits i Leader Vättern. ”Jag är orolig mest för att fiskekompetenserna, [...] fisket och vattnet och sjön. Att det är det som riskerar att gå förlorat i utvecklingsarbetet när vi slutar” funderar Adam Johansson. Anton Halldén menar att man måste få med sig den

kompetensen: ”in i dels leaderområdena men även i andra beslutsforum som finns runt sjön, t.ex. kommuner och andra grupperingar. Att man ser till att ha med kunskap om fisk och fiske i de grupperingarna”.

3.3 Fördjupade analyser

3.3.1 Tillgänglighet till fisketurism, fritidsfiske och annat friluftsliv

Tillgänglighet var ett utpekad insatsområde i Leader Vätterns utvecklingsstrategi för att uppnå målet om ökade möjligheter till upplevelser av fisk och fiske men även målet om en ökad livskvalitet hos boende och besökare. Inom Leader Vätterns arbete hamnade fokus dels på hamnutveckling, dels på att stärka tillgängligheten för unga och kvinnor.

HAMNUTVECKLING

Hamnutvecklingsprojekten i Granvik och Hjo gav tydliga lokala effekter. De var i första hand inriktade på att stärka tillgängligheten för fritidsfisket, men effekter spillde över på fisketurismen och annat friluftsliv. Främst i Granvik där en upprustad hamn med ett nybyggt servicehus lockade vandrande, dykande, landfiskare och annat båtfolk. Även i Hjo upplever man ett växande intresse för fritidsfiske, det är emellertid svårt att härleda effekterna direkt till leaderprojektet då kommunen även tidigare gjort satsningar på hamnen. Potentialen med hamnutveckling är ändå tydlig. I både Granvik och Hjo ser man möjlig samverkan med besöksnäringen, det lockar kommunerna till investeringar i hamnarna som gynnar fritidsfisket men även yrkesfiskarna.

Leader Vättern anordnade träffar kring ämnet hamnutveckling. Det gav upphov till ett löst nätverk som leaderkontoret hoppas kan leva vidare. Verksamhetsledaren ger uttryck för en viss oro kring vem som kan hålla liv i samverkan. LAG-styrelsens ordförande Michael Cornell menar att ”vi har ändå skapat frön för samarbete mellan hamnverksamheterna runt sjön”. Flera aktörer nämner kontaktytorna som uppstått, man åker och besöker varandra för att se olika tekniska lösningar. Den samverkan som initierats av Leader Vättern kan således få fler effekter även i andra hamnar runt Vättern framöver. Flera aktörer återkommer till projektens betydelse för att få med sig kommunen i att satsa, vilket har varit välbehövligt. Enligt Michael Cornell nedprioriterar kommunerna ofta sina hamnar: ”de flesta har det ungefär på sitt gatukontors nivå. Sköter den där hamnen lite med ena handen”.

Det finns potential att utveckla hamnarna ytterligare, bland annat genom att möta behovet av fler båtplatser. Potentialen för utveckling till gagn för fiske är mer begränsad i Hjo, där hamnen ligger centralt och är mycket välbesökt. Anders Westermarck menar att ”mitt i sommaren då är det så många andra intressen som också är med och vill ha del av hamnen”.

I samtalen om hamnarna återkommer ett ämne som är intimt förknippat med tillgängligheten, nämligen fritidsfisket efter signalkräfta. Det har inte berörts av projekten i Leader Vättern och ligger därför i utkanten av ramarna för denna utvärdering. Flera av de intervjuade återkommer dock till kräftfiskets betydelse för att tillgängliggöra Vättern för allmänheten, i synnerhet för att introducera Vättern till nya grupper.

UNDERREPRESENTERADE GRUPPER

Två projekt syftade till att stärka unga och kvinnors tillgänglighet till sjön, vilket svarade mot ett uttryckligt behov utpekat i utvecklingsstrategin. Hanna Eriksson drev ett projekt för att introducera kvinnor till fritidsfiske. ”Det finns jättemycket att göra med underrepresenterade grupper, där kvinnor är en grupp. Jag tror det är att göra aktiviteter för just de grupperna.” Hon ser ett behov av att skapa en inkluderande atmosfär: ”deltagarna som kommer, oavsett underrepresenterad grupp, de ska känna sig sedda och hörda. Känna att de har en person som de kan relatera till.”

Projektet Underbara lov syftade till att ge barn från socioekonomiskt utsatta grupper tillgång till friluftaktiviteter på Vättern. Projektägaren har inte varit möjlig att nå och projektet behandlas endast ytligt i den här utvärderingen.

Pandemin störde planerna märkbart för dessa projekt, vilket var mycket olyckligt i ett arbete som Hanna Eriksson menar kräver relationsbyggande och att man lär känna varandra: ”Jag tror det är kontinuerligt arbete som gäller med de underrepresenterade grupperna”. LAG:s ordförande Michael Cornell tror potentialen var mycket större: ”Tanken var att det där var lite försöksprojekt och så skulle dom kunna lyfta om det kom in fler.” Hanna Eriksson är optimistisk kring fortsättningen. Frågan om kvinnors underrepresentation har fått nationell uppmärksamhet, bland annat i Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbunds tidskrift, och arbetet kommer att fortsätta.

3.3.2 Yrkesfiskets utveckling

Målsättningarna för yrkesfisket i Leader Vätterns utvecklingsstrategi var att öka avkastningen av fångsten samt stärka samverkan och sysselsättningen inom fisk- och fiskerelaterad näring. Avkastningen av fångsten behöver öka samtidigt som fångsterna ska hållas inom ramarna för långsiktigt hållbara uttag ur sjöns fisk- och kräftresurs. Projekten inom Leader Vättern ville uppfylla detta genom att öka värdet på fisk och kräftor som redan fångades, samt att öka intresset för att fiska arter med goda bestånd, t.ex. lake och sik. Ett sätt att höja värdet på befintliga fångster och arter med goda bestånd var att använda fler arter för humankonsumtion. Ett annat var att utveckla och producera mer av förädlade produkter som är attraktiva för konsumentledet, inklusive besöksnäringen.

MOT ETT MER DIVERSIFIERAT FISKE

Leader Vätterns utvecklingsstrategi har en styrande funktion, ibland i en annan riktning än ditåt andra aktörer tidigare strävat. Adam Johansson på leaderkontoret har märkt ett ointresse hos delar av yrkesfisket: ”Det jag tror är att det inte är alla som har samma intresse av att utveckla produkter från resten av fisket utöver kräftfisket”, ett fiske som står för lejonparten av intäkterna. ”Det har ju varit ganska bekvämt att få sin inkomst från kräftfisket”, tror en av yrkesfiskets representanter Jonny Ståhl.

Länsstyrelsernas miljöövervakning visar på ett överutnyttjat kräftbestånd. Då står yrkesfisket inför situationen att om man vill fortsätta medverka till en ekosystembaserad förvaltning behöver fångsterna minska, samtidigt som man vill se avkastningen öka. När kräftfisket har varit den dominerande inkomstkällan har exempelvis den sik och lake som fiskats blivit kräftbete, två arter som genom leaderprojekt förhoppningsvis blivit mer intressanta att fiska för humankonsumtion. ”Jag tänker att Leader Vättern har varit dom som har hjälpt till att knuffa saken framåt”, menar yrkesfiskaren Jonny Ståhl. Han ser ingen konflikt inom yrkeskåren, ”det är väl mer så att det inte är alla som är med och drar om man säger så. Men medvetenheten runt möjligheterna, den är nog ganska så fast i hela yrkeskåren”.

MÅNGA PROJEKT I EGEN REGI

Yrkesfisket bedrev själva fem projekt genom branschorganisationer och enskilda privata aktörer. Två projekt handlade om dioxinprovtagning, två handlade om investeringar i hjälpmedel för förädling och ett projekt handlade om marknadsföring av fisk fångad i Vättern. En insats för kompetensutveckling drevs också inom ramen för Leader Vätterns paraplyprojekt för näringslivsutveckling.

Kunskapen har blivit större, hanteringen av dioxinhalter har förenklats, investeringar i bendragningsmaskiner och rök har effektiviserat beredning och förser marknaden med mer av efterfrågade produkter som benfria filéer och rökt sik. Marknadsföring har skapat nya kundrelationer och ökat intresset, inte minst i besöksnäringen och på restaurang. Statusen för laken och siken har höjts. Nu är utmaningen att få med sig fler yrkesfiskare i att vilja utvecklas, diversifiera sitt fiske och satsa på att fiska fler arter för humankonsumtion.

Yrkesfisket söker samverkan på flera plan. I försäljningsledet bygger man samverkan med besöksnäringen för att möta efterfrågan på fisk från Vättern. För en långsiktig hållbar förvaltning deltar man i fiskundersökningar tillsammans med länsstyrelsen och Vätternvårdsförbundet. Det kan som i projektet *Samverkan för ökad kunskap om lakebeståndet i Vättern* leda till att laken uppmärksammas mer som hållbar matfisk, genom att en generellt sett sårbar art visat sig vara livskraftig just i Vättern. En samverkan som byggts under lång tid, men som utvecklats genom Leader Vättern, är samförvaltningen av fisket i Vättern, där man nu arbetar med revidering av förvaltningsplanen för fisket. Det ger möjlighet att bland annat delta i diskussioner om beslut kring det omdiskuterade fisket av signalkräfta.

UPPLEVELSE AV DELAKTIGHET

Yrkesfisket har lång erfarenhet av olika former av offentliga stöd. Skillnaden med Leader Vättern är att det har gett yrkesfiskarna en upplevelse av delaktighet. ”Yrkesfisket har ju plats i styrelsen, delaktigheten har ju varit större”, menar Rolf Gustavsson, yrkesfiskare i Hjo. Leader Vättern har varit ett forum för brytning av perspektiv. Jonny Ståhl som varit projektägare och suttit i LAG-styrelsen konstaterar att ”om jag har besöksnäringstänk måste andra i LAG från sina håll också tycka det är bra”.

Leader Vättern verkar ha passat yrkesfisket bra. Yrkesfiskarna är väl pålästa på utvecklingsstrategin och agerar för de egna intressena inom de ramar den sätter. ”Man har tänkt igenom sitt projekt och ser till att dra nytta av de möjligheterna man får genom finansieringen”, säger Jonny Ståhl. Närvaro i LAG-styrelsen och samförvaltningen, lång erfarenhet av arbete med olika stödprogram samt starka intresseorganisationer har inneburit att yrkesfisket kunnat arbeta effektivt med flertalet olika leaderprojekt. Delaktigheten har bidragit till mer välinformerade beslut och effektivare utförande.

OKLARA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FORTSÄTTNINGEN

Att yrkesfiskets utveckling framöver ska finansieras av olika landbaserade leaderområden och Havs- och fiskeriprogrammet skapar vissa orosmoln kring vilka synergier och samarbeten som kan nås med andra sektorer i framtiden. Leader Vättern har möjliggjort vägar att i samverkan med besöksnäring och kunskapsprojekt arbeta mot ett mer diversifierat fiske med fler arter av intresse för humankonsumtion till ett högre pris.

3.3.3 Leader som styrmedel

Leader Vättern är en förening som har verkat för att uppfylla den utvecklingsstrategi som Vätternvårdsförbundet tog fram i dialog med andra aktörer i privat, offentlig och ideell sektor med intressen i Vätternbygden. Strategin låg i linje med havs- och fiskeriprogrammet och godkändes av Jordbruksverket. Den skulle uppfyllas genom att lokala aktörer själva drev projekt.

Tre aspekter av Leader Vätterns arbetet framträder särskilt tydligt i intervjuer med projektägare och medlemmar av LAG-styrelsen. Den första är Leader Vätterns stimulerande roll. Den andra är medskapandet i Leader Vätterns arbete. Den tredje är Leader Vätterns medlande roll gentemot Jordbruksverket.

EN STIMULERANDE ROLL

Leaderkontoret arbetade med att stimulera intresse för de frågor utvecklingsstrategin lade särskilt fokus på: med yrkesfisket diskuterade man möjligheter att skapa mervärde i fångsterna, olika aktörer kring hamnarna i Vättern bjöds in för att diskutera samverkan och utveckling, besöksnäringen behandlades ur ett strategiskt perspektiv med offentliga aktörer och företag runt sjön. Leader Vättern drev också *Paraphyprojekt Näringsliv* för att försöka underlätta för mindre projekt. Därutöver har LAG-styrelsens ledamöter haft i uppgift att aktivt sprida möjligheten att driva projekt inom Leader Vättern. Dessa stimulerande initiativ har delvis varit ett svar på vad LAG-styrelsen upplevde som en utbredd projekttrötthet bland lokala aktörer i början av programperioden.

EN MEDSKAPANDE ROLL

Drygt hälften av projekten har drivits av projektägare som sitter eller har suttit i LAG-styrelsen eller i dess föregångare i förra programperioden FOG. För de projektägarna är Leader Vättern en självklar väg att gå för att driva utveckling; de berättar att: ”jag känner ju väldigt många både på leader och länsstyrelsen”, ”det kändes ganska naturligt att söka leader” och att ”Leader Vättern var det självklara valet”.

Utöver projekten som drevs av medlemmar i LAG har tio projekt drivits av leaderkontoret eller offentliga aktörer som är med och finansierar Leader Vättern. LAG:s ordförande Michael Cornell menar att man på ett teoretiskt plan skulle önska en separation mellan projektägare och styrelse; det handlar om att undvika misstankar om jäv, det vill säga att man i styrelsen sitter och delar ut pengar till sig själv och nära associerade. Han hade önskat sig fler projektägare utifrån, vilket man som ovan beskrivits på olika sätt arbetade för. Samtidigt som det ”naturligtvis är en styrka att ha en bas av organisationer, föreningar och verksamheter som kan driva projekt”, menar Michael Cornell.

Att en större organisation kan driva ett projekt utifrån en idé som uppkommit hos en mindre aktör med sämre kapacitet att bära projektägarskapet behöver inte vara negativt. Man kan exempelvis se att kommunerna stigit in och tagit projektägarskap i Hjo och Karlsborg där en annan aktör agerat utförare. Projektägarstrukturen har också påverkats av att man på flera håll sett effekter av en lågkonjunktur i den offentliga finansieringen, där länsstyrelser, kommuner och andra verksamheter beroende av offentlig finansiering i högre grad tvingas söka sig till projektfinansiering för att uppfylla sina uppdrag på det sättet man önskar.

Att projektägare har deltagit i styrelsearbetet och tvärtom har också varit ömsesidigt berikande. Att delta i ett forum där man får höra andras perspektiv har skapat förståelse. I vissa fall har det öppnat upp för synergier mellan projekt. Upplevelsen av delaktighet har varit ett mervärde i att arbeta med Leader Vättern-projekt.

EN MEDLANDE ROLL

Det är tydligt att Jordbruksverkets administrativa pålagor har frustrerat projektägarna. Energi har tagits från verksamheten och lusten har försvunnit, det har blivit fel och man har fått börja om. För en projektägare tog ”byråkratin överhanden jämfört med glädjen”. En annan projektägare menar att ”det borde finnas en större enkelhet, smidighet, för att fler ska vilja söka projekt. Har man sökt en gång kan jag tänka mig att man inte är jättesugen på att söka igen på ett tag. Det tar väldigt mycket tid och energi”. Det är erfarenheter som riskerar att bidra till en minskad tillit till det offentliga, eller som Michael Cornell uttrycker det om Jordbruksverket: ”ni bidrar hela tiden till att det är fler och fler svenskar som vill gå ur EU”.

Problemen som uppstår i mötet mellan projektägare och Jordbruksverkets byråkrati var bekant sedan tidigare. Det innebär att Leader Vättern tog en slags medlarroll. Byråkrati uppifrån skulle göras begripliga för

lokala aktörer. Samtidigt behövde det lokala engagemanget passas in i Jordbruksverkets mallar och landsbygdsprogrammets ramar. Man har på flera sätt arbetat aktivt med att förenkla och lotsa genom systemet. Verksamhetsledaren Adam Johansson har varit behjälplig för projektägarna genom hela processen, vilket i princip alla projektägare betraktat som en stor hjälp. Hjälp med frågor kring slutredovisning handlades upp av ett näraliggande leaderområde, där projektägarna kunnat anmäla intresse för stöd. En väl utvecklad medlarroll med kontakter upp i Jordbruksverket är värdefull att underhålla och utveckla.

3.4 Avslutande diskussion

Leader Vättern har drivit utveckling i rollen som projektfinansiär, men har också utgjort ett viktigt diskussionsforum. Diskussioner om Vätternbygdens utveckling har genom Leader Vättern varit möjliga mellan representanter för yrkesfiske, besöksnäring, fritidsfiske, infrastruktur, ideella föreningar och offentlig sektor; mellan ”lite olika människor som har lite olika bakgrund och som kanske inte ingår i Vätternvårdsförbundet utan som finns utanför det. Mellan tillväxtpolitik och miljöpolitik om man nu ska vara lite brutal”, summerar ordförande i LAG-styrelsen Michael Cornell. LAG-styrelsen har varit ett forum där perspektiv har brutits mot varandra, där man har getts möjlighet att förstå varandra bättre. Ett brett spektrum av kunskap och kompetens har tagits tillvara och produktiv samverkan har kunnat uppstå. Värdet av perspektivöverbyggande samverkan har syns i välinformerade beslut och projekt, många gånger effektivt förverkligade. Särskilt yrkesfisket har genom samverkan varit mycket effektiva med att uppfylla sina och utvecklingsstrategins mål.

Fokus framöver bör inte bara ligga på hur enskilda projekt kan finna finansiering i den nya ansvarsuppdelningen mellan leaderområden och Havs- och fiskeriprogrammet. Utvecklingsstrategin för Vätternbygden har varit en produkt av samverkan från att den formulerades till att den förverkligades. Den har inneburit en delaktighet i att driva utveckling som tidigare stödsystem inte erbjöd. Det är viktigt att värdet av delaktighet inte glöms bort i förvaltningen och utvecklingen av Vättern som resurs och som bygd.

3.4.1 En fortsatt utveckling av Vätternområdet

Leader Vätterns roll i utvecklingen av Vätternbygden lämnas i och med den nya programperioden av landsbygdsprogrammet över till en något brokig samling av andra aktörer. Det är därför extra angeläget att fånga

upp lärdomarna av arbetet i Leader Vättern under den programperiod som förflutit.

Leader Vättern har från 2016 till 2023 möjliggjort utveckling genom 26 projekt inom fyra olika insatsområden. Det är 26 utvecklingsprojekt som i nästan alla fall inte hade blivit av utan leaderfinansiering. En viktig faktor för fortsatt utveckling är därför att fortsätta möjliggöra finansiering av projekt inom ramen för lokalt ledd utveckling. Vissa projekt blir möjliga att genomföra inom angränsande leaderområden, andra inom Havs- och fiskeriprogrammet.

Forum för samverkan har funnits även utanför Leader Vättern, främst genom Vätternvårdsförbundet med underliggande Samförvaltningen av fisket i Vättern. Utvecklingen av samförvaltningen har befast vikten av samverkan kring en ekosystembaserad förvaltning av sjöns resurser. I dessa forum har man emellertid varit begränsade till vatten- och fiskefrågor. Leader Vättern har bidragit till att binda ihop land med vatten, och frågor kring upplevelsevärden och besöksnäring har ingått i den gemensamma diskussionen. Den har många projektägare identifierat som en framgångsfaktor.

Vättern behöver få stå i fokus, inte bara bli ett tomt fält mellan utvecklingsområden. Leader Vättern har genom flertalet projekt visat på vinsterna med en gränsöverskridande helhetssyn. Det perspektivet riskerar att gå förlorat med en administrativ och sektoriell uppstyckning. Med fyra länsstyrelser, fyra regioner och åtta kommuner är det många offentliga aktörer som driver och ansvarar för allt från miljöövervakning till utvecklingsfrågor; aktörer med olika prioriteringar och utgångspunkter.

Det finns former för samverkan, men miljöövervakning, fiskevård och samordning av besöksnäringens frågor är bara några exempel på områden där offentliga aktörer har varit i behov av finansiering genom Leader Vättern för att förverkliga sjöövergripande verksamhet. Med lågkonjunktur i den offentliga finansieringen och minskade anslag är det angeläget att samverkan kring sjön blir fortsatt prioriterat.

Det finns ett behov av samordning av arbetet med besöksnäringens frågor. Leader Vätterns drev ett eget projekt som utforskade hur en sådan samordning kan se ut. Slutsatsen blev att frågan bör ligga inom regionernas utpekade utvecklingsansvar och Region Östergötland har nu tagit över stafettpinnen för att driva arbetet vidare. Sedan 26 år tillbaka finns också en befintlig samverkan för marknadsföring av Vätterns besöksnäring inom ”Runt Vättern” som finansieras av kommuner och företag inom

besöksnäringen. Samverkan för gemensam marknadsföring inom ramen för "Runt Vättern" har fördjupats och utvecklats under åren.

Det finns förväntningar på att Vätternvårdsförbundet ska axla en större börda inom viss samverkan, men redan idag har organisationen behövt hitta medel genom Leader Vättern för att utveckla samförvaltningen.

Om Vätternvårdsförbundet ska möjliggöra än bredare samverkan än idag behöver ekonomiska medel tillföras från annat håll, möjligen från andra leaderområden eller från Havs- och fiskeriprogrammet. För angränsande leaderområden gäller det att hitta vägar för samfinansiering av vad som bör vara ett gemensamt intresse av en sammanhållen utveckling i, på och kring Vättern.

Bilaga 1. Genomförda projekt som finansierats av Leader Vättern under programperioden

DIOXINPROVTAGNING AV SIK

Yrkesfiskarna i Vättern har bedrivit ett projekt för fortsatt provtagning av större fångstpartier av vättersik. Projektet har bidragit till ökad kunskap vad gäller dioxinläget i sik från Vättern. På sikt är förhoppningen att detta kan bidra till förenklad provtagning.

Projektägare: Vätterns fiskareförbund

Projektperiod: Augusti 2021 – april 2023

Stöd från Leader Vättern: 45 000 kr

Kontaktperson: Jonny Ståhl, jonny@fiskevard.net, 073-380 05 94

ETABLERING OCH MARKNADSFÖRING AV FISKEAKTIVITETER I VÄTTERN I ANSLUTNING TILL BOENDE PÅ GÅRD

På gården Millingstorp i Östergötland har en satsning på fisketurismpaket genomförts genom att kombinera boende på gården med fiske tillsammans med guider på Vättern. Målsättningen har varit att locka nya fiskare att prova på Vätterns fiske. Projektet har inkluderat sammansättning av fisketurismpaket och marknadsföring av dem via webbsida.

Projektägare: Avancée Marketing Handelsbolag

Projektperiod: April 2021 – oktober 2022

Stöd från Leader Vättern: 27 000 kr

Kontaktperson: Torbjörn Milläng, bjorn@gotomarketusa.com, +19493006280

TEKNISK UTRUSTNING FISKFÖRÄDLING

Investering i bendragarmaskiner har gjorts hos fem yrkesfiskare i Vättern som delfinansierat projektet till 50 %. Till följd av projektet kan fler yrkesfiskare runt Vättern erbjuda benfria filéer till restaurangnäringen.

Projektägare: Jonny Ståhl enskild firma

Projektperiod: Juni 2020 – Juni 2021

Stöd från Leader Vättern: 60 325 kr

Kontaktperson: Jonny Ståhl, jonny@fiskevard.net, 0144-320 54

MARKNADSFÖRINGS- PROJEKT OCH PRODUKTUT- VECKLING AV VILDFÅNGAD VÄTTERNFISK

I projektet genomfört av Vätterns fiskareförbund (förbundet för yrkesfiskare verksamma i Vättern) har utbildningsdagar arrangerats för fiskare och restauranger och diskussioner har förts med restaurangnäringen runt sjön hur man kan arbeta mer med fisk och kräftor från Vättern. Målsättningen har varit att mer vildfångad vätterfisk ska ätas lokalt runt sjön och att fisket därmed kan bidra ytterligare till be-

söksnäringen. Projektet har bidragit med kunskap om vätterfisk till restaurangerna och kompetens om vad restaurangerna vill ha hos yrkesfiskarna. Insjöfiskarens centralorganisation har varit projektägare, men projektet har drivits av Vätterns fiskareförbund.

Projektägare: Sveriges Insjöfiskares Centralorganisation

Projektperiod: April 2020 – april 2023

Stöd från Leader Vättern: 139 100 kr

Kontaktperson: Jonny Ståhl, jonny@fiskevard.net, 0144-320 54

FLER FRI- TIDSFIS- KANDE KVINNOR

Sportfiskarnas
Jönköpingskon-
tor har dri-

vit projektet fler fritidsfiskande kvinnor för att få fler kvinnor att upptäcka fisket som hobby. Under projektet arrangerades träffar med kvinnliga arrangörer och sportfiskeprofiler för kvinnor. Olika fiskesätt har testats av deltagarna i projektet projektet, både på Vättern och i några kringliggande sjöar. Vid något av tillfällena kommer också fiskevård och fiskbiologi in på programmet.

Projektägare: Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund

Projektperiod: Januari 2020 – mars 2023

Stöd från Leader Vättern: 335 883 kr

Kontaktperson: Hanna Eriksson, hanna.eriksson@sportfiskarna.se, 073-710 66 40

KUNSKAPSPORTAL VÄTTERN

En ny mer lättillgänglig webbplats om miljön i Vättern har tagits fram inom projektet Kunskapsportal Vättern. Denna

webbplats kan komplettera Vätternvårdsförbundets webbplats vat-tern.org. Projektet har drivits av Calluna och innehållet har tagits fram i samverkan med Vätternvårdsförbundet som driver webbplatsen www.vatternliv.se efter projektets slut.

Projektägare: Calluna AB

Projektperiod: November 2019 – januari 2022

Stöd från Leader Vättern: 964 505 kr

Kontaktperson: Marie Kristoffersson, marie.kristoffersson@calluna.se, 0722-24 93 55

FORTSATT UTVECKLING GRANVIKS HAMN 2020

I projektet har Karlsborgs kommun byggt ett servicehus för hamngäster med dusch, toalett, rensutrymme för fisk och ett hamnkontor. Arbetet har genomförts under 2020 - 2021 och har gjort Granviks hamn ännu mer lämpad för fritidsfiske och fisketurism.

Projektägare: Karlsborgs kommun

Projektperiod: Juli 2019 – September 2021

Stöd från Leader Vättern: 850 000 kr

Kontaktperson: Kjell-Åke Berglund, 0505-171 55, kjell-ake.berglund@karlsborg.se, Nils Johansson, 010-603 86 62, nils.johansson@nais-vefa.se

SAMFÖRVALTNING FISKE VÄTTERN DEL 2

Projektet har varit en fortsatt utveckling av samverkan som finns för frågor som rör fisk och fiske i Vättern som uppmärksammas nationellt och internationellt. I Samförvaltning Fiske samlas representanter för yrkesfiske, fritidsfiske, fisketurism, fiskevattenägare, kommuner runt Vättern, forskning och myndigheter för att bidra till en långsiktig hållbar förvaltning av Vätterns fiskresurser. Bland annat formuleras gemensamma och förankrade skrivelser till Havs- och vattenmyndigheten om behov av regeländringar. Det diskuteras också behov av kunskapsunderlag om Vätterns fisk- och kräftbestånd och informationsinsatser genomförs för att öka allmänhetens kunskap om fisk och fiske i Vättern.

Projektägare: Vätternvårdsförbundet
Projektperiod: Augusti 2020 – juni 2023
Stöd från Leader Vättern: 699 095 kr.
Kontaktperson: Malin Setzer, 010-223 63 61, malin.setzer@lansstyrelsen.se

KRÄFTFISKEPAKET PÅ BORGHAMN STRAND

I Borghamn finns goda förutsättningar till kräftfisketurism på enskilt vatten och kräftskivor, något som tidigare varit helt outvecklat. Borghamns Strand AB har genom ett projekt sökt pengar till investeringar för att kunna erbjuda tillresande gäster detta. Företaget har investerat i en båt för att ta med

gäster, samt kräftfiskeutrustning, kräftkokutrustning m.m.

Projektägare: Borghamns Strand AB
Projektperiod: April 2019 – Januari 2021
Stöd från Leader Vättern: 187 567 kr
Kontaktperson: Katarina Atsmon, katarina.atsmon@gmail.com, 070-975 72 89

MICROSCULPTURE

Hjo kommun har drivit projektet Microsculpture, en fotoutställning om livet i Vätterbäckarna och med bilder på insekter i supermakro-upplösning. Fotona har tagits med en teknik som innebär att tusentals foton tas genom mikroskop och sen bakas samman till en bild för att ge en perfekt skärpa trots förstoring till mått över två meter. De delar av utställningen som rör vätterbäckarna har kompletterat den tidigare Leader-finansierade utställningen Below-Vättern (se nedan) som finns tillgänglig för kommuner som vill nyttja den för en utomhusutställning om Vättern.

Projektägare: Hjo kommun
Projektperiod: April 2019 - Maj 2020
Stöd från Leader Vättern: 447 933 kr
Kontaktperson: Per Olsson, per@uponwalls.com, 070-375 77 87

LÄR MER OM VÄTTERN

Från hösten 2019 till våren 2022 har Vätterakvariet i Motala erbjudit gratis besök och guidning för skolklasser runt hela Vättern. Man har också tagit fram ett nytt

informationsmaterial om Vätterns fiskar och investerat i ny kylutrustning. Projektet var tvunget att förlängas till följd av pandemin som gjorde guidning omöjlig under långa perioder.

Projektägare: Motala Motormuseum

Projektperiod: April 2019 - Juni 2022

Stöd från Leader Vättern: 477 940 kr

Kontaktperson: Alf Hultqvist, alfhultqvist@gmail.com, 070-565 36 81

KOMPLETTERANDE FISKUNDERSÖKNINGAR I VÄTTERN

Länsstyrelsen i Östergötland, i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköping, har drivit ett projekt för att förbättra kunskapsläget rörande Vätterns fiskbestånd. Pengar finns till övervakning av Vätterns fiskbestånd finns redan, men räcker i nuläget inte till för att skaffa tillräcklig kunskap för förvaltningen. Projektet har bestått av en rad delprojekt:

- Nätprovfiske i Utsjön för att följa utvecklingen av Vätterns rödingbestånd med tätare intervall.
- Nätprovfiske på grundare vatten i Vätterns strandzon, följer upp bestånden för många arter som man inte får kunskap om genom de ordinarie provfiskena ute i sjön.
- Elfiske i Vätterns bäckar, samt genetiska studier av öring:
- Inventering av gäddlekplatser
- Fortsatta harrstudier
- Utvärdering av laxutsättningarna
- Litteraturstudie om kräftans påverkan på Vätterns ekosystem.

Projektägare: Länsstyrelsen i Östergötlands län

Projektperiod: Februari 2019 – November 2022

Stöd från Leader Vättern: 147 833 kr

Kontaktperson: Jörgen Dahlin, jorgen.dahlin@lansstyrelsen.se, 010-223 54 07

UNDERLAG FÖR FRAMTIDA TURISMSAMVERKAN RUNT VÄTTERN

Med bakgrund av att intresset är stort för att gemensamt arbeta med utveckling av besöksnäringen runt Vättern, samtidigt som flera projekt har

genomförts utan att få en varaktighet efter att projektet avslutats, så startade Leader Vättern ett projekt med syfte att undersöka förutsättningar för en mera långsiktig organisation för turismsamverkan runt Vättern. Efter projektet har dialogen kommit igång mellan kommuner och regioner runt Vättern och projektets resultat är en viktig del i det arbete Region Östergötland driver för att förbättra samverkan runt sjön.

Projektägare: Leader Vättern

Projektperiod: Februari 2019 – Januari 2020

Stöd från Leader Vättern: 177 500 kr

Kontaktperson: Anna Österlund, anna@placebrander.se, 076-238 44 40

UNDERBARA LOV

M.B. Konsult & Event AB drev projektet Underbara lov som gav skolbarn från familjer med ansträngd ekonomi i Jönköpings kommun en upplevelse på Vättern under sommarlovet. Projektet gav barnen en hel dag på Vättern med paddling och kräftfiske i Vätterns södra del. Mer information om projektet finns på www.underbaralov.se

Projektägare: M.B. Konsult & Event AB

Projektperiod: Juni 2019 - Oktober 2019

Stöd från Leader Vättern: 77 425 kr

Kontaktperson: Malin Björnell, malin@ulla-bella.se, 073-621 86 50

ÖKAD KAPACITET FÖR FISKRÖKNING I HJO

Gustavssons Fisk och Kräfter i HJO AB har fått projektstöd till företag för att investera i en fiskrök för att öka produktionskapaciteten i sin rökningensanläggning och därmed öka fiskrökningens lönsamhet. Den rökte fisken säljs främst på lokala marknader och via reko-ringar.

Projektägare: Gustavssons Fisk och Kräfter i HJO AB

Projektperiod: November 2018 – Augusti 2019

Stöd från Leader Vättern: 30 100 kr

Kontaktperson: Rolf Gustavsson, yrkesfiskarenaihjo@gmail.com, 070-632 11 04

BELOW/VÄTTERN

Hjo kommun genomförde sommaren 2018 en fotoutställning utomhus. Utställningen har visat livet under ytan genom foton i stort format, både från Vättern och världshaven. Tanken har varit att sprida information om vilken vacker miljö vi har i Vättern, men också om de globala miljöproblem som hotar livet under ytan och de utmaningar vi står inför.

Projektet ska också ta fram pedagogiskt material som kan användas då skolklasser besöker utställningen. Efter projektets slut har utställningen även varit uppsatt i Karlsborg, Askersund och Jönköping och är tillgänglig för alla kommuner till självkostnadspris.

Projektägare: Hjo kommun

Projektperiod: Februari 2018 – Juni 2019

Stöd från Leader Vättern: 775 960 kr

Kontaktperson: Per Olsson, per@olssonper.se, 070-375 77 87

PARAPLYPROJEKT NÄRINGSLIVSUTVECKLING

Leader Vättern har ansökt om ett så kallat paraplyprojekt. Leader Vättern har genom projektet kunnat stötta mindre projekt med fokus på näringslivsutveckling genom att minska administrationen för stödsökande. Pengar till näringslivsprojekt upp till 50 000 kr har kunnat sökas inom projektet. Genomförda delaktiviteter inom projektet har varit kompetensutveckling för yrkesfisket, förstudie båt på Vättern för skolelever, förstudie som låg till grund för projektet ”Kunskapsplattform Vättern” – se ovan.

Projektagare: Leader Vättern

Projektperiod: Januari 2018 - Juni 2021

Stöd från Leader Vättern: 186 006 kr

Kontaktperson: Adam Johansson, adam.johansson@lansstyrelsen.se,
010-223 63 54

SAMVERKAN FÖR ÖKAD KUNSKAP OM LAKBESTÅNDET I VÄTTERN

Under två vintrar har riktat provfiske efter lake genomförts med hjälp av lakstrutar. Projektet har i första hand syftat till att kartlägga lakens utbredning under vinterhalvåret, undersöka lakens ekosystemroll och betydelse för övriga arter och artbalans i Vättern, samt svarat

på hur man kan utveckla fisket efter lake.

Projektet har genomförts i samverkan mellan yrkesfiskare, forskare och Vätternvårdsförbundet, där yrkesfiskets roll framförallt har varit att bidra med sin kunskap, samt att samla in data genom provfisken med lakstrutar.

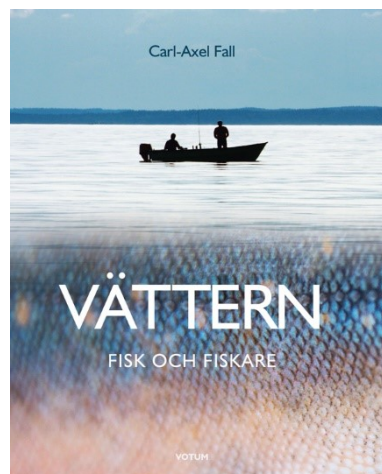
Projektagare: Vätternvårdsförbundet

Projektperiod: December 2017 – April 2022

Stöd från Leader Vättern: 423 970 kr.

Kontaktperson: Malin Setzer, 010-223 63 61, malin.setzer@lansstyrelsen.se

BOK - TIO FISKEÄVENTYR I VÄTTERN

En bok har tagits fram om fritidsfisket i Vättern. Målsättningen har varit att skildra fiske efter tio arter som är såväl karaktärsarter för Vättern som viktiga ur fritidsfiskesynpunkt. Boken varvar fiske-skildringar med statistik, artfakta och beståndstatus. Boken är skriven av Carl-Axel Fall, med tidigare bakgrund som chefredaktör för Naturskyddsföreningens medlemstidning och redaktör för föreningens årsböcker. Bokförlaget Vo-

tum Förlag AB har tagit emot finansiering från Leader Vättern för att boken ska kunna bära sig ekonomiskt.

Projektägare: Votum Förlag AB

Projektperiod: Maj 2017 - Maj 2019

Stöd från Leader Vättern: 200 000 kr

Kontaktperson: Lars-Eric Hermansson, Votum Förlag AB, lars-eric@votumforlag.se, 070-653 12 13

INFORMATIONSPROJEKT LEADER VÄTTERN

Leader Vättern har drivit ett informationsprojekt med målsättningen att företag och andra ska få idéer som mynnar ut i framtida satsningar eller sätt att utveckla verksamheten. Projektet har stärkt Leader Vätterns närvaro på webben, lett till många informationsmöten och framtagande av broschyrer mm. Tre temadagar har anordnats inom speciella områden, bland annat att skapa mervärde av fångad fisk, fisketurism och hamnutveckling. En studieresa har gjorts till ostkusten för att se hur man arbetat med hamnservice i det området. Vätterns hamnar har också fotograferats och filmats med drönare.

Projektägare: Leader Vättern

Projektperiod: Januari 2017 – December 2022

Stöd från Leader Vättern: 289 573 kr

Kontaktperson: Adam Johansson, 010-223 63 54, adam.johansson@lansstyrelsen.se

ISFRI HAMN HJO

Tidigare har hamnen i Hjo frusit medan resten av Vättern är isfri. Isen i hamnen har hindrat fritids- och yrkesfiskare att bedriva sitt fiske. För att förlänga fiskesäsongen har strömbildare

monterats på insidan av den södra hamnpiren. Detta för att få isfritt från rampen ut till öppen sjö.

Projektägare: Hjo kommun

Projektperiod: November 2016 – Juni 2017

Stöd från Leader Vättern: 63 949 kr.

Kontaktperson: Anders Westermarck, 0503-350 29, anders.westermarck@hjo.se

UTVECKLING GRANVIKS HAMN

Inom projektet har hamnen fördjupats för att skapa bättre möjligheter till gästhamnsplatser. En ny brygga har anlagts vid rampen för att underlätta sjösättning och upptagning och parkeringsplatsen har byggts ut för att öka möjligheten för fler besökare att utnyttja hamnen. Tillsammans med satsningen på ett servicehus i hamnen (se ”Fortsatt utveckling Granviks hamn”) har arbetet lett till att Granviks hamn idag har lyfts som besöksmål för turister som kommer både land- och sjövägen – inte minst fiskare.

Projektägare: Karlsborgs kommun

Projektperiod: April 2016 – Juli 2017

Stöd från Leader

Vättern: 766 849 kr.

Kontaktperson:

Kjell-Åke Berglund, 0505-171 55, kjell-ake.berglund@karlsborg.se, Nils Johansson, 010-603 86 62, nils.johansson@naisvefa.se

naisvefa.se

ENKÄTUNDERSÖKNING OM FRITIDSFISKET I VÄTTERN 2015

Projektet samlade in data om hur mycket fisk och kräftor som fångades av fritidsfisket 2015. Statistiken har utvärderats och har efter det använts som ett kunskapsunderlag vid förvaltningsförslag som rör fisket i Vättern.

Projektägare: Länsstyrelsen i Östergötland

Projektperiod: April 2016 – September 2018

Stöd från Leader Vättern: 189 389 kr.

Kontaktperson: Rasmus Linderfalk, 010-223 64 84, rasmus.linderfalk@lansstyrelsen.se

FÖRSTUDIE AV FISKVÄGAR VID TRE DAMMAR VID ALMNÄS BRUK

Förprojektering av tänkbara alternativ för att skapa fiskvandring förbi tre dammar genomfördes för Almnäsbäcken, vid Almnäs Bruk söder om Hjo. Förprojekteringen innehåller en beskrivning av hur fiskvägar kan utformas, vad de kan kosta att bygga, samt en kort beskrivning av dammarnas rättsliga läge.

Projektägare: Almnäs Bruk

Projektperiod: Maj 2016 – Maj 2017

Stöd från Leader Vättern: 73 995 kr.

Kontaktperson: Thomas Berglund, 0503-160 05, at@almnas.com

KONTROLLPROGRAM FÖR SIK I VÄTTERN 2016

Projektet har tagit fram ett kontrollprogram för sikfisket i Vättern. Dioxinprovtagning och undersökning av dioxinhalternas koppling till fiskens fetthalt kan innebära möjligheter att i framtiden bedöma dioxinhalten enbart genom fetthaltsmätning. Projektet har också tagit fram informationsmaterial som riktar sig till yrkesfiskare och konsumenter. Resultatet av provtagningen har visat att sik i Vättern normalt sett ligger under gränsvärdena för dioxin.

Projektägare: Svenska Insjöfiskarens AB

Projektperiod: Maj 2016 – September 2018

Stöd från Leader Vättern: 98 437 kr.

Kontaktperson: Mats Ingemarsson, 070-559 40 28, matsilund@ljungby.nu

SAMFÖRVALTNING FISKE VÄTTERN

Syftet med projektet har varit att utveckla den redan etablerade samverkan som finns för frågor som rör fisk och fiske i Vättern. I Samförvaltning Fiske samlas representanter för yrkesfiske, fritidsfiske, fisketurism, fiskevattenägare, kommuner runt Vättern, forskning och myndigheter för att bidra till en långsik-

tig hållbar förvaltning av Vätterns fiskresurser, bland annat genom att formulera gemensamma och förankrade skrivelser till Havs- och vattenmyndigheten om behov av regelförändringar.

Projektägare: Vätternvårdsförbundet

Projektperiod: Januari 2016 – Januari 2021

Stöd från Leader Vättern: 1 107 455 kr.

Kontaktperson: Malin Setzer, 010-223 63 61, malin.setzer@lansstyrelsen.se